

OLIIY TA'LIMDAGI O'ZGARISHLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI

Sabirova Muxarram

Andijon davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Abdupattoyeva Nazokatxon Baxtiyorjon qizi

Mamajonova Umidaxon Ne'matjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Texnologik ta'lim 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbekiston respublikasida ta'lim sohasida keng islohotlar amalga oshirilmoqda. Respublikada joriy etilgan ta'lim tizimi, uning turlari va shakllari orqali har bir fuqaroning ta'lim olishdagi konstitutsiyaviy huquqlari amalga oshirib kelinmoqda. Davlatimiz tomonidan ilmiy sohadagi rivojlanishlar keng qo'llab-quvvatlanmoqda. Ayniqsa bu o'rinda yosh avlodni kichik yoshdan boshlab sog'lom va har tomonlama yetuk qilib voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim-tarbiya shakllarini hamda usullarini joriy etish va shu orqali bolalarni rivojlantirish borasidagi ishlar muhim ahamiyat kasb etadi. "Oliy ta'lim" atamasi zaminida iqtisod, fan, texnika va madaniyat sohasida faoliyat olib boruvchi, ish mobaynida ilm-fan, madaniyat, texnika yangiliklarini qo'llagan va o'z ustida ishlagan holda nazariy va amaliy muammolarni bartaraf etuvchi yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash tushuniladi. Oliy ta'limning asosiy maqsadi zamon talablariga javob bera oladigan malakali, raqobatbardosh, yuksak bilimli, oliy ta'lim mutaxassisi talablariga o'zi tanlagan yo'nalishi yuzasidan talabga javob bera oladigan respublikaning ilm-fan, madaniyat, iqtisod, ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda o'z hissasini qo'shadigan, mustaqil fikrlaydigan, yuksak ma'naviyatga bo'lgan yuqori salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashdir.

Kalit soʻzlar: maʼruza, dars ,konferentsiya, dialog, amaliyot, laboratoriya praktikum, mustaqil uy ishi, iqtisod, fan, texnika, madaniyat , oliy taʼlim muassasalari universitet akademiya institut , eksternat, masofaviy taʼlim.

Аннотация: В Республике Узбекистан осуществляются масштабные реформы в сфере образования. Конституционные права каждого гражданина на получение образования реализуются через введенную в республике систему образования, ее виды и формы. Наше государство широко поддерживает разработки в научной сфере. В этой связи особое значение приобретает работа по воспитанию подрастающего поколения здоровыми и всесторонне развитыми с раннего возраста, внедрению в образовательный процесс эффективных форм и методов воспитания и тем самым развитию детей. Под термином «высшее образование» понимается подготовка высококвалифицированных специалистов, работающих в сфере экономики, науки, техники и культуры, применяющих в своей деятельности научные, культурные и технические новшества, решающих теоретические и практические задачи путем работы над собой. Основной целью высшего образования является подготовка высококвалифицированных, конкурентоспособных, высокообразованных специалистов, способных соответствовать требованиям времени, соответствовать требованиям специалиста с высшим образованием в избранной области, вносить вклад в развитие науки, культуры, экономики и социальной сферы республики, самостоятельно мыслить, обладать высоким потенциалом высокой духовности.

Ключевые слова: лекция, урок, конференция, диалог, практика, лабораторный практикум, самостоятельное домашнее задание, экономика, наука, технологии, культура, высшие учебные заведения, университет, академия, институт, экстернат, дистанционное обучение.

Abstract: The Republic of Uzbekistan is undergoing extensive reforms in the field of education. The education system introduced in the republic, its types and forms, are implementing the constitutional rights of every citizen to receive education. Our state

widely supports developments in the scientific field. In this regard, the work on raising the younger generation from an early age to be healthy and well-rounded, introducing effective forms and methods of education into the educational process, and thereby developing children, is of particular importance. The term "higher education" is understood as the training of highly qualified specialists who work in the fields of economics, science, technology and culture, who apply scientific, cultural, and technical innovations in their work, and who, working on themselves, solve theoretical and practical problems. The main goal of higher education is to prepare highly qualified, competitive, highly educated specialists who can meet the requirements of the times, meet the requirements of a higher education specialist in their chosen field, contribute to the development of science, culture, economy, and social spheres of the republic, think independently, and have high potential for high spirituality.

Keywords: lecture, lesson, conference, dialogue, practice, laboratory practicum, independent homework, economics, science, technology, culture, higher education institutions, university, academy, institute, external studies, distance learning.

KIRISH

Ta'limni tashkil etishning asosiy shakli oliy ta'limda ma'ruza hisoblanadi. Biror bir ta'limni tashkil etish shakli o'quv ishlari masalasi va usullariga qarab tuzilishini va modifikatsiyasini o'zgartirishi mumkin. Misol uchun, dars - o'yin, dars – konferentsiya, dialog, amaliyot va muammoli ma'ruza, binar, ma'ruza – telekonferentsiya va boshqalar. Oliy ta'limda darslar bilan birga boshqa tashkiliy shakllar ham qo'llaniladi (laboratoriya praktikum, mustaqil uy ishi, fakultativ, to'garak). Ma'lum nazorat shakllari ham mavjud bo'lib ular: og'zaki va yozma imtihonlar, nazorat va mustaqil ishlar, nazorat, test topshirish, suhbat o'tkazish shular jumlasidandir. Oliy ta'limda ma'ruzadan tashqari o'qitishning boshqa tashkiliy shakllaridan ham foydalaniladi – seminar, laboratoriya ishi, amaliy mashg'ulot talabalarning mustaqil ishi, ishlab chiqarish amaliyoti, boshqa o'quv yurtida yoki chet el o'quv yurtida stajirovkada bo'lish va shu kabilar. Ta'limning natijalarini baholash

va nazorat qilish shakli sifatida imtihonlar, nazoratlar, baholash reyting tizimidan, referat, kurs ishlari va diplom ishidan foydalaniladi. Dars tiplari quyidagilardan iborat: Aralash dars. Uning tuzilishi: tashkiliy qismi, uy ishini tekshirish, yangi materialni o'rgatish, yangisini ilgari o'rganilgan material bilan solishtirish va mustahkamlash, amaliy topshiriqlarni bajarilishi, darsga yakun yasash va uyga topshiriqlar berish. Yangi materiallarni o'rganish darsi talabalarni o'qitishda qo'llaniladi. Ushbu turdagi dars doirasida quyidagi darslar olib boriladi – ma'ruza, muammoli dars, dars – konferentsiya, kino dars, dars – tadqiqot. Bilimlarni mustahkamlash, ko'nikma va malakalarni shakllantirish darsi seminar, amaliy, ekskursiya, mustaqil ishlar hamda laboratoriya amaliyoti ko'rinishida olib boriladi. Umumlashtirish va tizimlashtirish darsi fanni to'liq o'zlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan dasturning asosiy masalalari bo'yicha o'quv materialining katta qismlarini tizimli takrorlashga qaratilgan. Bunday darsni o'tishda o'qituvchi talabalar oldiga muammoni qo'yadi, qo'shimcha ma'lumotlar olish manbalarini ko'rsatadi, hamda o'xshash masala va amaliy mashqlar beradi, topshiriqlar va ijodiy xarakterdagi ishlarni topshiradi. Bunday dars paytida talabalarning uzoq vaqt davomida – chorak, yarim yillik, o'quv yili davomida bir necha mavzular bo'yicha bilim, mahorat va ko'nikmalari tekshiriladi, baholanadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Bilim, mahorat va ko'nikmalarni nazorat qilish hamda tuzatish darsi o'qitish natijalarini baholash uchun, talabalarning bilim darajasini diagnostika qilish, talabalarning o'z bilimlarini qo'llashga tayyorliklari, o'qitishning turli vaziyatlarida mahoratlari va ko'nikmalarini tekshirish uchun mo'ljallangan. Bunday darslarning ko'rinishlari og'zaki yoki yozma so'rov, diktant, masala va misollarni ifoda etish yoki mustaqil yechish, amaliy ishlarni bajarish, imtihon, mustaqil yoki nazorat ishi, test olish bo'lishi mumkin. Yakuniy dars natijalariga qarab keyingi mashg'ulot odatiy xatolarni, bilimdagi kamchiliklarni tahlil qilishga, qo'shimcha topshiriqlarni belgilashga bag'ishlanadi. Ta'limni tashkil etishning asosiy shakli Oliy o'quv yurtida: Ma'ruza - muammoli, binar, telekonferentsiya O'qitishning tashkiliy shakllari Oliy o'quv yurtida:

Seminar, laboratoriya ishi, amaliy mashg‘ulot, mustaqil ish, stajirovka Ta’lim natijalarini baholash va nazorat qilish Oliy o‘quv yurtida: Imtihon, reyting, referat, kurs ishi, diplom ishi Dars-bu talaba o‘qituvchi faoliyatining muayyan vaqt mobaynida tashkillashtirishning doimiy shaklidir. Darsning muhim jihati: Doimiy tarkib Mashg‘ulotlarni dars jadvali asosida olib borilishi Barcha uchun yagona ta’lim dasturiga ega ekanligi O‘qituvchi nazarida dars - bu talabalarning bilish faoliyatini boshqarishdir.

Talaba nazarida dars - bu ilmiy-amaliy va ijtimoiy tajribani o‘zlashtirish va rivojlantirishdir. Darsning maqsadi-aniq, anglangan maqsadlarga erishishdan iborat. Maqsad-bu oldindan rejalashtirilgan faoliyatning mahsulidir. Darsning metodik tizimi sifatida quyidagilar tavsiflanadi: Birinchisi-o‘qituvchilarning ma’ruzasi shaklida bo‘lib, bunda berilgan ma’lumotlar asosida savollar berilib, talabalarning tushunchalari aniqlashtiriladi, namuna asosida turli masalalar hal qilinadi. Ikkinchisi-qobiliyatlar namoyish qilinib, talabalarning muammoni hal qilishda noan’anaviy usulni qo‘llash talab qilinadi. Uchinchisi-mustaqil ravishda qo‘yilgan muammoning yechimi o‘zlashtiriladi va shu orqali yangi bilim egallanadi, oxirida esa o‘qituvchi tomonidan umumlashtiriladi.

TADQIQOT NATIJALARI

Oliy ta’lim muassasalari yuridik maqomga ega. Respublikamizda oliy ta’lim muassasalarining quyidagi ko‘rinishlari bor:

- universitet — oliy ta’lim dasturini bajarishda talabalarga gallayotgan sohasi bo‘yicha yoki keyinchalik o‘qishlarini davom ettirishlari uchun keng qamrovli bilim berishga e’tibor qaraetiladi;
- akademiya — oliy ta’lim dasturini bajarishda oliy ta’lim berish bilan bir qatorda keyinchalik o‘qishlarini davom ettirishlari uchun aniq bir yo‘nalishga tayyorlaydi;
- institut — barcha oliy ta’lim muassasalari kabi oliy ta’lim dasturini bajaradi, bilim berishda bir yo‘nalishga qaratilgan bilim beriladi.

Oliy ta`lim olish uchun nodavlat muassasalarini tuzishga qonunchilik ruxsat beradi. Ushbu muassasaga davlat akkretaditsiyani attestatsiya dan tegishli tartibda o'tgachgina bersa u o'qitish huquqiga ega. Oliy ta`lim muassasalarining Attestatsiya u davlatga tegishli yoki xususiyligidan qat'iy nazar, kadrlar tayyorlash sifatini nazorat qilish Boshqarmasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi tasdiqlagan, Davlat test markazi tomonidan qabul qilingan pedagogik kadrlar va ta`lim muassasalarining attestatsiyadan o'tkazish Nizomi asosida oliy ta`lim muassasalarining professor-o'qietuvchilar jamoasi attestatsiyasidan o'tkaziladi. Attestatsiya natijalariga ko'ra istalgan oliy o'quv muassasasi davlat akkreditatsiyasidan mahrum etilishi mumkin. Eksternat — oliy ta`lim dasturiga muvofiq oliy ta`lim muassasasining o'qitiluvchi tartibini keyingi(joriy va kuniy) attestatsiyagacha tanlangan yo'nalish (mutaxassislik) bo'yicha mustaqil o'rganish.

Masofaviy ta`lim — asosiy faoliyatdan uzilmagan holda ta`lim muassasasidan uzoqda o'quv dasturidagi mavjud bilimlarni o'zlashtirish. U zamonaviy axborot texnologiyalari va telekommunikatsiyaning texnik vositalaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Kunduzgi o'qitish bo'yicha mutaxassislarni tayyorlashning yo'nalishlari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi. Oliy ta`limning maqsad va vazifalari: Oliy ta`limning asosiy maqsadi zamon talablariga javob bera oladigan malakali, raqobatbardosh, yuksak bilimli, oliy ta`lim mutaxassisi talablariga o'zi tanlagan yo'nalishi yuzasidan talabga javob bera oladigan respublikaning ilm-fan, madaniyat, iqtisod, ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda o'z hissasini qo'shadigan mustaqil fikrlay oladigan, yuksak ma'naviyatga bo'lgan yuqori salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashdir.

Oliy ta`limning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- davlat ta`lim standartiga muvofiq zamonaviy dasturlar asosida o'qitishning sifatini ta`minlash;
- oliy malakali ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash;

- ilm-fan, madaniyat, iqtisodning zamonaviy tuqlari, mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy istiqbolini tuqlarini hisobga olgan holda kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish;
- oliy ta`limning insonparvarligini ta`minlash maqsadida yoshlar tarbi sig a milliy istiqbol g`oyasi asosida milliy va umuminsoniy qadriyatlar, Vatanga, oilaga, atrof-muhitga muhabbatni singdirish;
- o`qitishning interfaol usullarini, pedagogik innovasion hamda axborot kompyuter texnologiyalarini, mustaqil ta`lim olish, masofaviy ta`lim tizimini amaliyotga joriy qilish;
- oliy ta`limda fan va ishlab chiqarish mexanizmlarining uyg`unligi mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotda qo`llash;
- ilmiy-pedagogik kadrlar va talim oluvchilarning ilmiy-ijodiy faoliyati, ilmiy tadqiqotlari yordamida fan, texnika, texnologiyalarni rivojlantirish, ta`lim jarayoni orqali mamlakat iqtisodining rivojlanishiga hissa qo`shish;
- davlat va nodavlat oliy o`quv muassasalarini rivojlantirish asosida ta`lim xizmatlari bozorida raqobatni zaga keltirish;
- oliy o`quv muassasalarini boshqarish va kengaytirishni takomillashtirish uchun jamoat boshqaruvining vasiylik va kuzaetuvchi kengashlarni kiritish;
- ta`lim va kadrlar tayyorlash sifatini tekshirish uchun marketing tadqiqotlarini olib borish, yo`nalishi bo`yicha belgilangan mehnat bilan ta`minlash monitoringini tuzish;
- oliy ta`lim sohasida ikki tomonlama foydali xalqaro aloqalarni rivojlantirish.

Oliy ta`lim tuzilishi

- davlat va nodavlat oliy ta`lim muassasalarida ta`lim dasturining bajarilishi davlat ta`lim standartiga muvofiq yo`nalishlar va mutaxassisliklar asosida olib boriladi;
- ilmiy-tadqiqot muassasalari ilmiy tadqiqot ishlarini oliy ta`limni huquqiy-normativ va ilmiy-metodik jihatdan ta`minlash uchun eritishadi;
- oliy ta`limni boshqarish davlat organlarining vakillari, shuningdek, ularga tegishli korxonalar, muassasalar, tashkilotlar orqali amalga oshiriladi.

- O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim muassasalarining quyidagi turlari mavjud: universitet, akademiya, institut (ular bilan teng mavqegayaga bo'lgan o'quv muassasalari).

Universitet:

- oliy va undan keyingi ta'lim uchun ta'limni bir necha yo'nalishda beradi;
- turli sohalardagi mutaxassislarning malakasini oshiradi va qayta tayyorlaydi;
- fanning turli yo'nalishlarida fundamental va amaliy tadqiqotlarni olib boradi;
- ilm sohasi bilan chambarchas bog'liq ilmiy va metodik markaz hisoblanadi.

Akademiya:

- ta'lim sohasida ma'lum belgilangan oliy va oliy ta'limdan so'nggi ta'lim berishga mo'ljallangan o'quv dasturini bajaradi;
- mutaxassislarning bilimlarini belgilangan tartibda malakasini oshiradi va qayta tayyorlaydi;
- fan, madaniyat, san'at sohasida fundamental va amaliy ilmiy tadqiqot ishlarini olib boradi;
- o'z faoliyati doirasida etakchi ilmiy, metodik markazi hisoblanadi.

Institut:

- oliy va oliy ta'limdan keyingi o'quv dasturlarini bajarishni ta'lim va fanning ma'lum bir me'yorida amalga oshiradi;
- mutaxassislarni ma'lum bir sohada qayta tayyorlash va malakasini oshirish bilan shug'ullanadi;
- fundamental va amaliy tadqiqot ishlarini olib boradi.

Oliy ta'lim muassasasining davlat ta'lim standartini mutaxassislik yo'nalishlari bo'yicha bajarilishini, kadrlar tayyorlash sifati davlat tomonidan tayinlangan organ oliy ta'lim boshqarmasi tomonidan nazorat qilinadi. Pedagogik kadrlar va o'quv muassasalarini attestatsiya dan o'tkazish, kadrlar tayyorgarligi sifatini nazorat qilish

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qoshidagi Davlat test markazi bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim ikki bosqichdan iborat: bakalavriat va magistratura.

Bakalavriat: "Ta'lim to'g'risida" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga talabalarni qabul qilish tartibi "Oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga talabalarni qabul qilish tartibi to'g'risida Nizom" bilan, oliy ta'lim muassasalari talabalari o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish tartibi "Oliy ta'lim muassasalari talabalari o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish tartibi to'g'risida Nizom" bilan belgilanadi. Bakalavriat – fundamental bilimlar beriladigan asosiy oliy ta'lim bo'lib, to'rt yil davom etuvchi oliy ta'limning yo'nalishlaridan biri. Bakalavriyatda ishlab chiqarishdan ajratmagan holda ta'lim jarayonining davom etish muddati bir yildan kam bo'lmagan vaqtga uza edi. Bitiruvchilarga davlat attestatsiya natijalariga ko'ra, bakalavriyat ta'lim daturining oxirida tayorlov yo'nalishiga ko'ra "bakalavr" akademiyak unvoni, munosib ko'krak nishoni va davlat namunasidagi diplom va uning ilovasi beriladi. Ta'lim dasturining tarkibiy qismiga, bakalavr tayorlashning kerakli darajasiga, o'quv vazifalarning maksimal hajmiga, kadrlar tayyorlash sifat nazoratining prosedura va mexanizmlariga umumiy talablar, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 16 avgust 2001 yilda tasdiqlangan № 343-chi "Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari. Asosiy nizomlar" qarori bilan belgilanadi. (№ 15-16, O'zbekiston Respublikasi qonunlar majmuasi, 104 bet). Bakalavrning professional faoliyat sohasi va turi xarakteristikasi, kvalifikatsion talablar va o'quv fanlari bo'yicha talablar, ta'lim dasturining struktura va tarkibi, uni amalga oshirish mexanizmi va sifatini nazorat qilish aniq tayorlov yo'nalishi bo'yicha davlat ta'lim standartlari orqali belgilanadi. Bakalavriyatning mos yo'nalishlari uchun, davlat ta'lim standartlari asosida, oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan o'quv reja va dasturlar, o'quv fanlari ishlab chiqiladi. Bakalavriyatda bir xil profilli (umumiy kasb xunar tayyorgarligi o'xshash) o'rta maxsus, kasb xunar ta'limiga ega bo'lgan

shaxslarga, oliy ta'limning shu yo'nalishidagi o'quv rejalariga bog'liq (ketma-ketlikni ta'minlovchi) ta'lim dasturini to'liq gallashning tezkor imkoniyatlari beriladi. O'quv rejasiga bog'liq yo'nalish ro'yxati va kadrlar tayyorlash sharoitlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi tomonidan belgilanadi. Bakalavr: yo'nalish bo'yicha lavozimga tayyorlangan oliy ma'lumotga ega bo'lgan shaxslar bilan almashtirilishi kerak bo'lgan ishga; bakalavriyatning mos keluvchi yo'nalishlar doirasida tanlagan mutaxassislik bo'yicha magistraturada oliy ta'limni davom ettirishga; qo'shimcha professional ta'limni kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida olishga tayyor. Bakalavrlarning yo'nalishlari bo'yicha tayyorlash huquqi oliy ta'lim muassalarining oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlat vakolatli organi rasmiy iltimosiga binoan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasiga belgilangan tartibda taqdim etiladi. Magistratura: "Ta'lim to'g'risida" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining magistraturasiga talabalarni qabul qilish tartibi "Oliy ta'lim muassasalarining magistraturasiga qabul qilish tartibi to'g'risida Nizom" bilan belgilanadi. Magistratura – bakalavriyat asosidagi ikki yildan kam bo'lmagan aniq mutaxassislik bo'yicha oliy ta'limning davomi hisoblanadi. Magistraturada o'qishning davomiyligi ishlab chiqarishdan ajralmagan xolda olti oydan kam bo'lmagan vaqtga uza edi. Bitiruvchilarga davlat attestatsiya natijalariga ko'ra, magistratura ta'lim daturining oxirida aniq mutaxassislik bo'yicha "magistr" akademiyak unvoni, munosib ko'krak nishoni va davlat namunasidagi diplom va uning ilovasi beriladi.

Ta'lim dasturining tarkibiy qismiga, magistr tayyorlashning kerakli darajasiga, o'quv vazifalarning maksimal hajmiga, kadrlar tayyorlash sifat nazoratining protsedura va mexanizmlariga umumiy talablar, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 16 avgust 2001 yilda tasdiqlangan № 343-chi "Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari. Asosiy nizomlar" qarori bilan belgilanadi. (№ 15-16, O'zbekiston Respublikasi qonunlar majmuasi, 2001 yil, 104 bet). Magistrning professional faoliyat sohasi va turi xarakteristikasi, kvalifikatsion talablar va o'quv fanlari bo'yicha talablar, ta'lim

dasturining struktura va tarkibi, uni amalga oshirish mexanizmi va sifatini nazorat qilish magistraturaning aniq mutaxassisligi bo'yicha davlat ta'lim standartlari orqali belgilanadi. Magistraturaning mos mutaxassisligi uchun, davlat ta'lim standartlari asosida, oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan o'quv reja va dasturlar, o'quv fanlari ishlab chiqiladi. Magistr: aniq mutaxassislik bo'yicha mustaqil ilmiy tadqiqot, ilmiy pedagogik va boshqaruv, professional foaliyatini olib borishga; magistraturaning mos keluvchi mutaxassisligi doirasida oliy ta'limidan keyingi aspiranturada davom ettirishga; qo'shimcha professional ta'limni kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida olishga tayyor. Oliy ta'lim muassasasida magistratura yo'nalishini ochishning asosiy sharti – bu o'quv tarbiyaviy jarayon bilan bog'liq va yuqori malakali mutaxassislarni tayorlanishini ta'minlovchi mos kafedralarning ilmiy pedagogik potentsiali mavjudligi va ilmiy tadqiqot ishlarini yuqori darajada olib borish imkoniyatining bo'lishi. Magistrnlarni yangi mutaxassisliklari bo'yicha tayyorlash huquqi oliy ta'lim muassalarining oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlat vakolatli organi rasmiy iltimosiga binoan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasiga belgilangan tartibda taqdim etiladi. Oliy ta'lim muassasasi strukturasi magistraturaning maxsus bo'limi (fakul'tet, markaz) ochiladi va unga quyidagi vazifalar beriladi: talabalarning o'quv-tarbiyaviy jarayonini tashkillashtirish va nazorat qilish, o'quv-uslubiy xujjatlar va o'quv-uslubiy ta'minotni ishlab chiqish; magistrnlarni yetishtirib beruvchi kafedralar faoliyatini koordinatsiyalash; magistrnlarni tayyorlash prosesining monitoringi.

Oliy ta'lim tizimini boshqarish

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimining boshqaruvi Vazirlar Maxkamasi va O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi doirasida oliy ta'limni boshqarish davlat vakolatli organlari tomonidan amalga oshiriladi. Oliy ta'lim boshqaruv organi - O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligi hisoblanadi. Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligiga, tarkibida oliy ta'lim muassasalari mavjud bo'lgan vazirliklar va boshqarmalar bilan birgalikda quyidagi vazifalar beriladi:

- bakalavr yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari uchun davlat ta'lim standartlarini, o'quv reja va o'quv fanlari dasturlarni ishlab chiqish, tasdiqlash va bosqichma-boqich kiritib borish, hamda respublika oliy ta'lim muassalarini ular bilan ta'minlash;
- oliy ta'lim yo'nalish va mutaxassislik Klasifikatoriga zarur bo'lganda O'zbekiston Respublikasi vazirlar Maxkamasi bilan kelishilgan holda o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritish;
- oliy ta'lim muassasi faoliyatining normativ-huquqiy ta'minotini ishlab chiqish va o'quv-tarbiyaviy jarayonni tashkil qilish;
- O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari o'quv-uslubiy boshqaruvini amalga oshirish;
- oliy va o'rta maxsus kasb xunar ta'limi kadrlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish masalalarini muvoqlashtirish;
- Ta'lim, fan va ishlab chiqarishning normativ-uslubiy integratsiyasini ta'minlash.

Oliy ta'lim sifatini boshqarishning ijtimoiy shakllarini rivojlantirish maqsadida oliy ta'lim muassasalarining rektorlar kengashi tashkil qilingan bo'lib, uning faoliyati belgilangan nizom bilan tartibga solinadi. Oliy ta'lim muassasalarining boshqaruvi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va mazkur nizom asosida amalga oshiriladi. Oliy ta'lim muassasining bevosita boshqaruvi rektor tomonidan amalga oshiriladi. Davlat oliy ta'lim muassasasi rektori O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi tomonidan, nodavlat oliy ta'lim muassasalari rektorlari ta'sischilar tomonidan tayinlanadi. Oliy ta'lim muassasasining ish natijalari uchun to'liq javobgarlik rektor zimmasida turadi. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga va oliy ta'lim muassasa Nizomiga ko'ra, rektor oliy ta'lim muassasasi nomidan barcha organ va tashkilotlarda faoliyat yuritadi, mol-mulkga belgilangan tartbdagi egalik qiladi, shartnomalar tuzadi, ishonchnomalarni taqdim etadi, bankda oliy ta'lim muassasasining hisob raqamini ochadi va kreditlar boshqaruvchisi hisoblanadi. Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlarini amalga oshirilishining aloxida javobgarligi rektor zimmasiga klatilgan.

MUHOKAMA

Har bir davlat kelajagi fuqarolarining intellektual salohiyatiga, madaniyati, bunyodkorligiga tayanadi. Zero, eski ta'lim-tarbiya asosida yangi jamiyat qurib bo'lmaydi. Shu jihatdan mamlakatimiz kelajagi, shubhasiz kadrlar tayyorlash masalasiga bevosita bog'liq. O'zbekistonda mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi uchun barcha shartsharoitlar yaratildi. Iqtisodiy qiyinchiliklar hamda o'tish davri muammolariga qaramasdan sovet tuzumi davrida shakllangan ilm-fan infrastrukturasi bir tomondan saqlab qolindi, boshqa tomondan uning yanada rivojlanishi uchun huquqiy, ma'naviy, iqtisodiy asoslar yaratildi. Matematika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish va pedagogik texnologiyalarni qo'llash, mashg'ulot samaradorligi uchun ko'rgazmali materiallardan foydalanish, savoljavoblar o'tkazish, mavzu uchun metodik ochqich vazifasini bajaruvchi elementlarni topa olish bilan xarakterlanadi. Buning uchun Yevropa mamlakatlarini o'rganishda qiyoslash asosida mahalliy materiallardan foydalangan holda mashg'ulot otkazish maqsadga muvofiq bo'ladi. Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida har jihatdan rivojlangan kishini tarbiyalash muammosi hozirgi kunning asosiy talabi bo'lib turibdi. Chunki, jamiyatda yuz berayotgan inqilobiy o'zgarishlarni insonning o'zini o'zgartirmasdan amalga oshirib bo'lmaydi. Ammo, yangi kishini tarbiyalash o'z-o'zidan emas, balki ijtimoiy munosabatlar yangilanishi jarayonida amalga oshadi. Bu jarayonda ta'lim tizimi muhim ahamiyat kasb etadi. Rivojlangan xorijiy mamlakatlarda ta'lim tizimlarini tashkil etishda o'ziga xos xususiyatlar mavjud bo'ladi. Bu xususiyatlar mamlakatlar o'rtasida farq qilishi mumkin, lekin umumiy ravishda quyidagi asosiy yo'nalishlarga ega bo'ladi: Davlatning roli va qo'llab-quvvatlashi: Xorijiy mamlakatlarda ta'lim tizimini tashkil etishda davlatning o'zini ta'lim sohasidagi roli katta. Davlat, ta'limni o'rganish va o'qitishni talab doirasiga chiqarish, muvofiqlikni ta'minlash va milliy maqbuliyatni oshirish maqsadida katta mablag'lar sarflaydi. Qo'llab-quvvatlash uchun davlat moliyaviy manbalarni o'zida jamlab, maktablarga, oliy o'quv yurtlariga, ilmiy tadqiqot markazlariga moliyaviy yordam ko'rsatadi.

XULOSA

Talabalar va o'qituvchilar uchun qulay sharoitlar: Xorijiy mamlakatlarda o'qish va o'qitish jarayoni talabalarga va o'qituvchilarga qulay sharoitlarda yaratiladi. Mamlakatlar o'qishni osonlashtirish, texnik yangilanishlarni joriy etish, innovatsion texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash va ta'lim sifatini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratishadi. Shuningdek, xorijiy mamlakatlarda ta'lim sohasidagi eng yaxshi tajriba va malakali xodimlarni tayyorlash maqsadida hududlararo hamkorlik katta ahamiyatga ega. Mamlakatlar o'quv yurtlari, korxonalar bilan hamkorlik qiladi va xorijiy mamlakatlar bilan o'zaro almashishni rivojlantirish uchun ko'p tadbirlar o'tkazadi. Bu xususiyatlar har bir xorijiy mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy, va ma'naviy sharoitlariga, siyosatiga va boshqa ko'rsatkichlarga bog'liq o'zgaradi. Xorijiy mamlakatlarda ta'lim tizimi o'zgaruvchan va rivojlantiriladigan soha bo'lib, yangi o'zgarishlarga moyildir. Jumladan, Finlandiya ta'lim tizimi dunyoda e'tibor qozonayotgan va yuqori natijalarga erishgan tizimlardan biri sifatida tanildi. Quyidagi o'ziga xos muhim xususiyatlar Finlandiya ta'lim tizimini asosini belgilaydi: Inkluzivlik va barqarorlik. Finlandiya ta'lim tizimi barcha o'quvchilar uchun inkluzivdir. O'quvchilar o'rtasida farq qilish uchun harakat qilinadi va maqbuliyatni ta'minlash uchun qo'llanadi. Shuningdek, o'quvchilar turli ta'lim tizimi turlaridan foydalanishlari mumkin. Dasturiy yaklashtirish. Finlandiyada darsliklar va o'qitish metodiikalari hamkorlik asosida ishlab chiqiladi. Darsliklar o'quvchilarning amaliyotini oshirish va ta'limda qiziqarli bo'lish uchun zamonaviy dizayn qilingan. O'qituvchilarning professionalizmi: Finlandiya o'qituvchilari yuqori malakali mutaxassis bo'lib, ularga qulay shart-sharoit yaratib beriladi. O'qituvchilarning professional rivojlanishi uchun xususiy ta'lim markazlari va kurslar mavjud. Minimal testlar va baholash. Finlandiyada test va baholash jarayonlari kamroq qo'llaniladi. O'quvchilarining rivojlanishini baholash uchun proyektlar va portfoliolardan foydalaniladi. Qisqa dars va ko'p ta'lim mashg'ulotlari. Finlandiya ta'lim tizimida o'quv va darslar qisqa bo'lib, mashg'ulotlarning ko'p va qiziq bo'lishiga e'tibor qilinadi. Bu usul o'quvchilarga faol ishtirok etish va o'rganish imkoniyatini yaratadi. Finlandiya ta'lim tizimi o'quvchilarning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishiga e'tibor qaratadi va o'ziga xos, inkluziv, va barcha o'quvchilar uchun qulay muhitni yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Xoliqov A. Pedagogik mahorat. -T.: Iqtisod-moliya nashriyoti, 2011.- 420 b.
- 2.Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. -T.: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi, 2006.-159 b.
- 3.Mirziyoyev Sh. M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016 yil 7 dekabr /Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.

Elektron ta’lim resurslari

1. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
2. [www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
4. [www. edu. uz](http://www.edu.uz)
5. [tdpu-INTERNET. Ped](#)